

РІДНИЙ КРАЙ

Українська часопись, виходить у Києві що-тижня.

1908 р.

Число 17.

9 Травня.

Передплата приймається у Києві, в конторі „Рідного Краю“, на Маріїнсько-Благовіщенській ул., № 97.

Передплата від 1го Січня до кінця року 4 карб., з переснакою; окреме число 8 к. Заграницю 6 карб. Окремі числа за границею по 10 коп.; на вокзалах залізниць по 10 коп.

За переміну адреси треба платити 20 коп

За оповіщення в „Рідному Краю“ після тексту треба платити за один рядок (стрічку) колонки петіта 15 коп. Спереду тексту плата вдвоє, за поміщення оповістки вдруге, втретє—дешевше.

Листи і рукописи треба засилати по адресі: Київ, редакція „Рідного Краю“, Маріїнсько-Благовіщенська улица, № 97.

Рукописи мають бути написані правописом „Рідного Краю“ і тільки з одного боку листа.

По потребі, редакція скорочуватиме і виправлятиме рукописи. До кожної рукописі має бути приложено підпис авторовий і його адреса.

Не прийняті до „Рідного Краю“ праці вертаються авторам за їх кошт, а як не будуть взяті з редакції 2 місяці, то знищуються.

Вірші й інші дрібні речі не вертаються зовсім.

Зміст: Думське становище. Державна Дума. Вісті. Кооперативний з'їзд. На Україні. Вірш—*Людмила Волошки*. Зімова Оксана (нарис)—*Сергія Мартоса*. Вірш—*Пилипа Капельгородського*. Кудюю йти?—*Петра Драганця*. Сторінка з спогадів—*В. К.* Українське слово й мистецтво. Бібліографія. Дописи. Новини. Книжки надіслані до редакції. Оповідки.

РІДНИЙ КРАЙ

часопись тижнева,—літературна й громадська,
з місячним додатком

„МОЛОДА УКРАЇНА“.

Виходить в Києві, під редакцією *О. Носач*. (Олени Пчілки).

ЦІНА: на рік—4 кар., на пів-року—2 кар., на 3 місяця—1 карб.

„МОЛОДА УКРАЇНА“ окреме—2 кар. на рік.

За границю: на рік з додатком „Молода Україна“—6 карб.; на пів року—3 карб.

Рідний край без Молодої України—3 карб. на рік; на півроку—1 карб. 60 коп. на чверть року—85 оп.

Адреса Редакції й контори: Київ, Благовіщенська, № 97

УКРАЇНСЬКІ УЗОРИ.

Збірник Олени Пчілки.

3-тє видання. Ціна 1 р. 25 к.

Продається в Києві в „Українській Книгарні“ (Беззвиська, 8) і книгарні *Л. Ідзиковського* (Хрещатик); в Полтаві—в книгарні *Г. Маркевича* (Бульвар Котляревського); в Житомирі—в книгарні *Совинського* (Б. Бердичевська.)

До справи

збудовання пам'ятника *Т. Г. Шевченкові*
в Києві.

Приставши до справи збудовання пам'ятника найславнішому українському поетові *Григоровичу Шевченкові*, Полтавська Земська Управа з належного дозволу збирає по всій Росії кошти на цей пам'ятник. Оголошуючи сю святкувану справу українського народу справу, Полтавська Губерська Земська Управа сподівається, що і духовні сини України, і цінителі високого й прекрасного, взявши в ній участь своїми, хоть би й дрібними жертвами, допоможуть поставити в осередкові України—Київ—пам'ятник, достойний великого народного поета. Кошти на пам'ятник збирає Полтавська Губерська Земська Управа безпосередно, а також через громадські просвітні інституції і через довірених приватних людей.

Видавництво „Український Учитель“:
Б. Грінченко,

ПРО КНИГИ.

Як їх вигадано друкувати. ♦ ЦІНА 10 коп.
Продається в усіх кращих книгарнях на Україні.

Думське становище.

Не було ні одної днини, щоб можна було навіть про третю Державну Думу сказати, що становище її певне. Завжди висіла й над нею непевність у завтрашнім дні... Чи „животітиме“, чи ні?—се питання завжди стояло перед очима не зважене. Думу „терпіли“, тільки терпіли. Мєжі Думської самостійності були не широкі. Становище урядової влади оберегалось дуже ревню; раз-у-раз дбалося про те, щоб Дума не почала вважати себе чимсь вищим, «старшим» від урядової влади. Їй ставлено на увагу навіть поодинокі слова, неначе-б то не досить „пошанівні“: так було доражено Думі, щоб вона змінила свій вираз—„Дума поручає міністрові“,—сей вираз немов-би то був не відповідний, немов би то понижав становище уряду перед Думою. Отже слово те й було взято назад.

Правда, й третя сумирна Дума таки хотіла часом одстояти й свою повагу, своє право. Відомо ту справу, як Дума змінила по одній статті міністерський обрахунок хоть на один карбованець, аби тільки доказати, що Дума хоче не впустити свого права, даного їй законом,—визначити такий, або такий обрахунок і по тій статті. Ради сього навіть праві члени Думи радили зменшити урядовий обрахунок хоть на один карбованець... Бо не в грошах, мовляв, була справа, а в парламентському праві.

Однак все-ж таки й після того, після «парламентського карбованця», один з високих представників уряду, один з міністрів ще так недавно забажав зазначити, що в нас парламенту „слава богу, нема“. Президент парламенту, се-б то голова Думи, назвав той вираз „недоладним“, однак на другім засіданні мусів узяти свої слова назад... сказав, що він справді не має права обмірковувати міністрові слова, не має права «кваліфікувати» їх, вказувати таку чи иншу прикмету їх.

Та чи то тільки в словах уся справа (хоть і слова багато значать..).

Яка доля спостигне думські вчинки, ті постанови, що вона винесла, часом ціною значної боротьби й суперечок? Є чутки, що в Державній Раді скільки важніших постанов буде одкинута: не пройде ухвалений Думою законопроект про до-строчне одпускання арештантів, про Амурську дорогу й инше; націо-

нальна справа становиться в Державній Раді теж зовсім по иншому, ніж у Державній Думі,—і навряд чи ввійдуть в життя навіть ті невеликі полегкості в сьому обсягу, що були сподівані від Думи.

Поживемо, побачимо. А поки-що цікаво, які свої постанови винесе Державна Дума до літньої перерви.

Державна Дума.

Засідання 26-го Квітня.

(Про число новобранців).

З початку засідання Волконський (що був головою) сказав:—Вчора, на нічнім засіданні, член Думи Пурішкевич в своїй промові вжив образливих слів проти другого члена Думи. Тих слів за галасом я не почув. Тепер я прохаю в Думи вибачення, що не зупинив Пурішкевича, бо образливі слова, сказані в Думі, зневажають саму Думу.

Далі говорилося про те, що було на черзі: про число новобранців.

Половцев говорить, що слід звернути особливу увагу на те, кого брать у службу морську, бо до сього часу у флот приймалися робітники, се-б то соціал-демократичні комітети, а вони-ж то найперше й стріляли в наші порти. В кінці промови Половцев заявив, що слід домагатись, щоб євреїв не приймали у військо.

Пергамент говорить в оборону євреїв, доказуючи, що число втікачів од військової служби поменшиться тоді, коли становище євреїв відміняється.

Войлошников заявив, що соціал-демократи будуть подавати голос проти встановленого числа новобранців через те, що в сей час наша армія є поліцейська команда.

Після перерви редакційна комісія, розглянувши законопроект про число новобранців, внесла в Думу доклад.

Воєнний міністр згодився, щоб доклад прочитали на відкритім засіданні.

Законопроект по докладові редакційної комісії прийнято без суперечок і передано в Державну Раду.

По докладу редакційної комісії приймають законопроекти, що були ухвалені Думою на минулім засіданні і передаються в Державну Раду.

На предсідательське місце вийшов Хомяков сказав: На вчорашнім засіданні, коли обмірковувався обрахунок залізниць, я не дозволив після промови Уварова говорити про слова міністра, сам зробив оцінку цим словам. Вважаю, що Дума не має права обговорювати вчинків свого предсідателя, але сам предсідатель, коли признає потрі-

ним, повинен пояснити свої слова. Я признаю, що поступив некоректно (негаразд) відносно міністра, бо дозволив собі оцінку його слів; поступив некоректно й відносно членів Думи, бо не дозволив обговорювати слів міністра.

Під кінець промови Хомяков заявив, що говорив він ради того, щоб потушити ту іскру, що може викликати пожежа в Думі.

Засідання 28-го Квітня.

(Обміркування обрахунку міністерства юстиції).

Докладчик бюджетної комісії **Восейков** вніс формулу переходу до чергових справ, де говориться про те, що потрібно виробити штат, що буде показувати число сенаторів і те жалування, що вони одержують.

Щегловітов, міністр юстиції, доказує, що побільшення трат міністерства на біжучий рік не повинно дивувати членів Думи, бо всім відомо, що чини судового відомства одержують дуже мале жалування і його слід побільшити. „Зтвержуючи обрахунок міністерства юстиції, Дума повинна пам'ятати значіння судової влади. Судова влада охороняє права держави і зміцнює правовий ґрунт громадянства й держави“.

Гегечкорі, признаючи хитке становище нашого суду, критикує діяльність сенату й особливих присутствій судових палат. Промовець доказує, що теперішні судді на послугах в уряді і уявляють із себе полицейських чиновників. В наш час є не суд, а зваряддя реакції й народнього порабощення. Праві депутати починають кричати і не дають говорити промовцям. Предсідатель дзвонить і кличе до порядку. Гегечкорі кінчає свою промову так: Сподіваюсь, що всі справжні демократи з'єднаються з нами і одмовляться давати гроші на жандармерію та поліцію. Промовець читає формулу соціал-демократичної фракції, де признається необхідним відкинути обрахунок міністерства юстиції.

Родічев говорить, що суд є ґрунт держави, але в Росії цей ґрунт не міцний, бо судді залежать від адміністрації. Далі Родічев говорить, що слід дбати про те щоб обновити суди засновані в 1864 році.

Замисловський заявив, що не слід зважати на промови соціал-демократів та кадетів, бо вони тому не задоволені судом, що той суд засудив їх товаришів.

Щегловітов, міністр юстиції, відповідаючи на ті закиди, що були зроблені судові з приводу залежності його від адміністрації, говорить, що в час великого непорядку в державі урядові треба пильно придивлятися до всіх своїх представників і, коли вони не відповідають його завданням, хоч-би то були й судді, уряд із прямого обов'язку перед державою повинен їх змінити.

Пурішкевич заявляє, що праві депутати виступлять проти заведення в судах тієї мови, що нею говорить (люд тієї місцевості, де відбувається суд).

Далі Дума голосуванням постановила розглянути обрахунок по окремих номерах.

На черзі розглядання обрахунку тюремного відомства.

Докладчик **Восейков** читає доклад, де бюджетна комісія постановила зменшити трати на 1,900,000 карб.

Після недовгих суперечок Дума ухвалила обрахунок, зменшивши його на 1,900,000 карб., що призначалось на покриття старих боргів тюремного відомства. Дума постановила, щоб на покриття боргів був поданий урядом в Думу новий законопроект.

Засідання 29-го Квітня.

(Обміркування обрахунку міністерства внутрішніх справ).

На черзі доклад бюджетної комісії по обрахунку прибутків і трат міністерства внутрішніх справ.

Докладчик **Ветчинін** повідомляє Думу, що обрахунок складено докладно, так що комісія зробила тільки невзначні відміни.

Маклаков у довгій промові доказував що способи керування державою стоять у протиречності з законами. Це найбільше помітно по за межами Петербургу, де власті, обходячи закони, вживають різних утисків що до печаті, громадської думки, професійних товариств і т. и. Для прикладу Маклаков пригадав кілька незаконних вчинків московського генерал-губернатора Гершельмана.

Месендорф заявив од імені союзу 17-го октября, що октябристи будуть допомагати урядові вивести Росію на шлях правди й закону і будуть дбати про те, щоб усі представники власті відповідали своєму призначенню і не творили протизаконних вчинків.

Пурішкевич доказує, що теперішні представники уряду своїми вчинками приносять тільки користь державі, що до сього часу не втихомирилась. Далі він нападає на печать і говорить, що її треба ще дужче придавити, бо вона приносить велику шкоду.

Князь Голіцин говорить, що в державі завелась велика сила таких представників власті, що не зважають ні на закон, ні на голову власті, а на своїх місцях сами творять суд і управу.

Замисловський, обороняючи генерала губернатора Гершельмана, говорить, що він нічого не творив ради своєї користі, а стояв на варті державних інтересів.

Бобринський обвинувачує поляків, що вони не дбають про те, щоб працювати вкупі і завести у

всій державі самоврядування, а вимагають автономії.

Аджемов доводить, що уряд і до сього часу підтримує старий порядок.

Джовський, знайомлючи Думу з політичним станом Польщі, доводить, що боротьба з націоналізмом не має під собою жодних підстав і тільки задержує культурний зріст пригноблених національностей.

Кузнецов (соціал-демократ) говорить, що уряд підтримує ті партії, що бажають скасування Думи і допомагає союзів руського народу.

Промовець од імені соціал-демократів вносить формулу переходу до чергових справ, де признається потрібним не ствержувати обрахунка міністерства внутрішніх справ.

Далі суперечки зупинено до другого засідання.

ВІСТІ.

◆◆ Знищення папірових грошей. Рада державного банку, зважаючи на те, що останніми часами подано до банку для обміну багато папірових грошей, постановила знищити їх на 35 мільйонів; крім того недавно було знищено на 25 мільйонів. Зосталось ще папірових грошей на 1,100 мільйонів карбованців.

◆◆ Заборона польської мови. Мінська поліція одержала наказ не дозволяти вживання польської мови на засіданнях різних товариств. Коли на засіданні хто небудь скаже промову по польськи, то засідання має бути закрито. Тільки ті товариства можуть вживати польську мову, що мають в своїх уставах зазначене право на те.

◆◆ Жінки-союзниці. На сіх днях зібралися жінки, члени „союзу руського народу“ і говорили про всеросійський з'їзд жінок, що швидко має бути. Вони зважили просити градоначальника, щоб він заборонив той з'їзд, бо, мовляв, таке зборище буде настроювати людність на революційний лад. Окрім того постановили ширити думку проти виборчого права жінок, особливо серед селянок.

◆◆ Продаж горілки в союзницьких чайних. В Петербурзі, в союзницькій чайній, у служителя, поліція конфіскувала сорок пляшок горілки. Відданий до одвічальності служитель заявив, що всюди в союзницьких чайних продається горілка і союзники проти цього нічого не мають.

◆◆ Про Пурішкевича. Зважаючи на надзвичайне поведіння в Думі Пурішкевича, кілька депутатів збираються заявити з думської трибуни про потребу обслідування розумової кебети Пурішкевича. Вони думають, що Пурішкевич божевільний, а з такою хворобою не можна бути членом Думи.

Де які октябристи згожуються підтримати тих, що збираються внести в Думу заяву про Пурішкевича.

◆◆ Толстой і сектанти. Петербурзькі сектанти, що наближаються до вільних християн, написали до Л. Толстого, з приводу його надрукованого листа, де він висловив бажання посидіти в „добрій, настоящій тюрмі“, замість святкування ювілею. Сектанти радять Толстому скористати з ювілею, досягти під час свого свята, щоб було увільнено з тюрми тих людей, що сидять за політичні та релігійні провини, щоб було повернено в Росію емігрантів. Толстой одповів на се так: „Хоч ваша рада дуже добра, але я не можу ужити її, бо я з самого початку відносився зовсім неприхильно до чудної, і такої невідповідної моїм поглядом, вигадки святкувати мій ювілей. Я собі постановив не висловлювати ніяких бажань з приводу сеї вигадки. Окрім того, я певен, що коли б я навіть і висловив таке бажання, як ви радите, то його не вволять.“

Всеросійський коопераційний (спілковий) з'їзд.

З'їзд цей був таким цікавим з'явищем, що слід на йому спинитися. Зібралася в Москву на з'їзд велика сила, — більше 700 душ, — заступників різних економічних спілок, товариств, та артілів, що заснувалися по всіх краях Російської держави.

Відкрив з'їзд председатель московської спілки потребителських товариств Каблуков, а Гібнер, від організаційного бюро, привітав членів з'їзда і сказав про те, які вироблено основні правила, обов'язкові для всіх членів з'їзду: Перше всього організаційний комітет признав, що з'їзд не повинен торкатись релігійних та політичних питань, щоб не пошкодити з'їздові. Далі комітет порадив вибрати в старшину тих осіб, що він намітив.

Більшістю всіх присутніх, проти шести голосів, з'їзд ухвалив наказ і більшістю голосів вибрав ту старшину, що радив комітет. Председателем з'їзду вибрано було декана економічного відділу петербургського інституту, професора Поснікова, товаришами председателя — вибрано Каблукова, Беретті, Войцеховського і Прокоповича.

Секретарями: Тотоміанца, Кобелева, Горбунова і представника кооперативного відділу полтавського сільсько-господарського товариства, Юр. Соколовського.

Посніков, подякувавши зібрання за велику честь — вибрання його председателем, сказав, що він сподівається великих наслідків від тієї справи, що з'єднала їх на цім з'їзді. «Коопераційний рух має велике значіння в нашій соціальній житті і коли той рух в деяких місцевостях Росії ще не виявився, то це тільки через те, що не з'єднався в загальну течію». На останку засідання, председатель сказав, що вся праця з'їзду буде мало користна,

коли цей з'їзд не повториться. Треба дбати, щоб з'їзди були періодичні, а для цього слід заснувати таке бюро, щоб воно вело справи з'їздів.

Далі говорились привітання від різних представників, в тім числі привітання від представника Буковини, д. Кузєка. Він зазначив, що в Австрії кооперативний рух дуже поширюється, і побажав такого-ж поширення кооперативному рухові в Росії. Промова Кузєка дуже всім сподобалась. Говорив він по українськи.

Після перерви *Тотоміанц* прочитав доклад про кооперацію за границею.

Докладчик подав історичну розправу про заснування та поширення в Західній Європі різних спілок і зазначив, що кооперації зробили дуже багато для сільського господарства. В Англії потребителські товариства мають до 2½ мільйонів членів, а вкупі з їхніми сем'ями до товариств належить *чверть всієї людності* в Англії.

Тотоміанц переказав промову міністра Дербі, що був головою на однім спілковім з'їзді і сказав, що розмови й постанови з'їзду мають більш значіння, ніж більша частина того, що говориться в англійським парламенті та на народніх зібраннях. В кінці промови Тотоміанц сказав: спілкові товариства не вимагають від уряду ніяких допомог, а тільки бажають, щоб їм дали спокій, не заважали працювати.

Поссе сказав у своїй промові про завдання спілок взагалі й почасти в Росії. „Ми всі, сказав промовець, брати й товариші і маємо підтримувати велику ідею братерства й мира. Наш дух—дух творчий, але в той же час і руйнуючий, бо він має руйнувати утиски людини над людиною.

Представник поліції почав домагатись, щоб промовцеві було заборонено провадити проповідь недозволених партій.

Докладчик заявив, що він безпартійний і ніякої проповіді не думав вести. Під кінець, промовець заявив, що без спілок неможливо поліпшити селянське господарство, навіть і тоді, коли селянам дають більше землі. „Од спілок залежить і вирішення аграрного питання.“

На вечірнім засіданні члени з'їзду поділились на чотири розділи: розділ потребителських товариств, розділ дрібного кредиту, сільсько-господарських товариств, розділ артільних товариств. На засіданнях цих секцій були прочитані доклади, що знайомили членів з'їзду з тим, як стоїть спілковий рух в різних місцевостях Росії.

18-го квітня загального зібрання не було, а відбулись засідання відділів та комісій.

У відділі *потребителських товариств* обмірковувалося питання про те, як потребителські товариства могли-б краще вести свої справи.

З приводу цього *Пурін* і *Латушін* прочитали доклади.

Пурін доказував, що керування справами потребителських товариств тепер—не добре, через те, що всіма справами порядкують приказчики. Докладчик признав, що найкраще ведеться справа в германських потребителських товариствах: там керують справами три душі, або й більше; вибираються вони на загальних зборах товариства, одержують плату, але кладуть *заставу* у товариство і тим відповідають за непорядки в керуванні справами. Пурін подав ще пораду, щоб крім звичайної ревизії, були ще й раптові.

У відділі трудових артільних читав доклад відомий діяч по артільній справі, Микола Левицький, між иншим він зазначив, що трудові артілі мають бути великою підмогою у боротьбі з безробіттям і взагалі з капиталистичним строем теперішнього життя.

В відділі дрібного кредиту професор Желізняков подав доклад про потребу заснувати центральний спілковий банок, такий, щоб складався з капіталів товариств і окремих особ.—Комісія признала потрібним заснувати такий банок і виробила деякі постанови, що мають бути ґрунтом для заснування спілкового банку.

В засіданні відділу *сільсько-господарських* товариств докладчик *Країнський* розказав, у якому стані такі товариства в Данії та Германії, і зазначив, що сільсько-господарських товариств у Росії мало і робота їхня обмежена. Щоб поширити свою діяльність товариства повинні, мовляв докладчик, взяти на себе підкуп і перепродування різних річей сільського господарства.

Другий член з'їзду, Бобрицький, прочитав доклад про *сільсько-господарські товариства у Полтавині*, та про те, як вони ведуть продаж селянського хліба. З докладу видно було, що товариства, навіть з невеликими коштами, можуть багато зробити в справі продажу селянського хліба. Докладчик доказував, що справи товариств поліпшають найбільше тоді, коли товариства з'єднуються в спілки.

Третій докладчик, Балахшін, говорячи про дуже великий розвиток у Сибірі артільних маслобійн, зазначив, що найкраще розвилось діло тоді, як 60 артільних з'єднались у одну спілку; вона має тепер 160 тисяч орудного капіталу, свій магазин і свою газету.

19-го квітня відбулось загальне зібрання всіх чотирьох секцій, де було висловлено бажання з'єднати всі кооперативні товариства. На цім засіданні *Бажав* знав питання про вшанування пам'яті Чупрова. З'їзд прийняв з приводу цього таку резолюцію: „Пам'ятаючи заслуги Чупрова в справах

вияснення та популяризації кооперативної ідеї в Росії, з'їзд постановив: 1) Признати бажаним заснування центрального музею та бібліотеки імені Чупрова. 2) Доручити організаційному комітетові збирати на це жертви. 3) Признати бажаним, щоб періодичні кооперативні з'їзди йменувались Чупровськими.

Гр.

На Вкраїні.

♦♦ **Аслановська справа.** В кінці Квітня виявилось, що начальник Київського „сисного“ відділу, (таємної поліції), Асланов, робив усякі незаконні вчинки. Почалось слідство і виявилось, що в сиснім відділі творились страшні зловжитки. Урядовці сисного відділа сами водили злодіїв в театри і показували їм, кого можна обікрасти. А як поліція й арештовувала злодіїв, то Асланов випускав їх на волю, а за те брав з них гроші.

Під час допиту Асланова та його помічника Зелло, потрусили у їх дома, і знайшли багато таких документів, що свідчать про незаконні вчинки цих урядовців.

Асланова і Зелло заарештовано і посажено в тюрму. Проти них виставляється обвинувачення по 362 ст. карного закону, що загрожує каторгою до 8 літ.

♦♦ **Закриття товариства учителів.** Катеринославське губернське присуство, що відає справи товариств та спілок, закрило товариство вчителів Слав'яно-Сербського повіту.

♦♦ **Землемірські курси.** В кінці Квітня у Києві розпочалась наука на урядових землемірських курсах, що мають підготувати землемірів для земле-устроїтельних комісій. Курси ці однорочні й наука викладається вечорами, а се дає змогу вчитися й тим, що де небудь служать. Вчать на курсах дармо.

♦♦ **Церковно-учительська жіноча семінарія.** Ще торік Винницька мійська дума просила, щоб Синод заложив у Винниці церковно-учительський інститут. Тепер стало відомо, що Синод хоче заложити на Подоллі жіночу церковно-учительську семінарію, а може навіть інститут. Можливо, що та семінарія чи інститут буде не в Винниці, а в Кам'янці.

♦♦ **Нова залізниця Полтава-Конотоп.** Інженірові С. А. Чмутову Полтавська губерська земська управа доручила зробити дослід для збудування нової залізниці Полтава-Конотоп. Чмутів вже зробив ці дослід і подав в управу зовсім готовий нарис тієї залізниці. Там вилічено, що заліз-

ниця з Полтави до Конотопу протягнеться на 234 верстви, а віточка, що злучить ту дорогу з городом Гадячем, буде завдовжки 7 верст. Хоч ся залізниця має проходити сливе коло самого Гадяча, але не можна провести її біля самого города, бо се дуже дорого коштувало-б, через те, що гадяцький берег річки Псла дуже крутий та ввесь у ярах і долинах. Отже через те приходиться приточувати віточку між одною й другою дорогою аж за сім верст од Гадяча. Для цієї залізниці прийдеється робити багато висипки ґрунту, особливо коло Полтави; вилічено, що на те, щоб зробити звід дороги вгору, в одним місці коло Полтави, треба 2 міліони карбованців.

♦♦ **Переселення.** В кінці Квітня з Полтавщини виїхало в Сибір 500 ходелів; вони мають обдивитись землю в Тургайській області. Недавно повернулись з Сибіру ходелі в села Безпеки й Молочки Волинської губернії, що записали на себе участки землі. Тепер з обох сел трохи чи не всі селяне переселяються на Сибір.

♦♦ **Страшна подія в тюрмі.** В Катеринославській губерській тюрмі, в помешкання кінної сторожі, кинута чималої сили бомба. Вона вдарила в кам'яну огорожу, але нікого не поранила. В будинках поблизу порозбивалися вікна. В той час, як кинута бомба, арештанти думали повтікати через огорожу, але військова сторожа зустріла їх вистрілами. Вбито та вмерло од ран 29 арештантів, ще є пораниених 28.

♦♦ **Судова справа колишнього депутата В. Хвоста.** 4-го Травня в Київському окружнім суді розбірали справу В. Хвоста, що обвинувачується за розповсюдження поміж селянством неправдивих відомостей про діяльність чернігівської адміністрації. В. Хвост уже давно сидить в тюрмі, бо в його є ще кілька судових справ.

Приводом для розбіраної справи було те, що він умістив у київській часописі „Кієвській Голос“ в 1907 році листа до селян, а в тому листі запрохував селян писати йому про всі незаконні вчинки адміністрації; се на те, щоб він мав змогу подати запитання міністрові внутрішніх справ про ті вчинки. Обороняв В. Хвоста присяжний адвокат Д. Морголін, доказуючи невинуватість підсудного, бо в той час дозволялось подавати скарги депутатам.

Суд признав В. Хвоста винуватим і присудив його в тюрму на три місяці.

♦♦ **Пограбування пароплава на Дніпрі.** На паракот, що їхав з Кременчука до Києва, напало п'ять грабіжників. Вони забрали в копитана більше тисячі карбованців, а потім взяли з пароплава човна і втекли. Полція дуже пильно розшукує грабіжників, але до сього часу нічого про них не довідалась.

* * *

Колись були і в мене крила,
І серце рвалося з грудей,
Хотілось жити, працювати,
Хотілось вмерти за людей.

І мрії пишнії родились
В палкій юнацькій голові.
Та все зів'яло, помарніло
В щоденній дрібній боротьбі.

Юнацькі сили, пишнії мрії,
В тій каламутній течії,
Що зветься в нас „життям буденним“,
Десь заховались у багні.

Все більше серце холодіє,
Грубіють всякі почуття,
І мляво сунеться до смерті
Нікчемне, сірее життя.

Людмила Волошка.

Зімова Оксана.

(Нарис).

Напившись вранці чаю, я вийшов і сів на ганку. Був теплий та ясний осінній день. На блакитному небі не було ні хмаринки; сонечко привітно лило світло та тепло, мов-би в останній раз прощаючись на довгий час з божим миром.

Вранці був мороз; він де-не-де й тепер білів по затінках на в'ялому безлистому бур'яні та на жовтій травиці. Дерев стояли вже всі голі. Веселі, жваві горобці літали табунами з місця на місце й цвірінчали один поперед одним, мов-би на сільському сході громада радила якусь раду.

Невгамовні галки літали над головою й тим осіннім криком навівали на душу якийсь сум.

Посеред двору лежали, повитавшись, собаки й грілись на теплом сонечку, мов-би знали, що воно хутко сховється на-довго і не буде так щиро посилять свого тепла. Я сидів і думав: про тепле літо, що так швидко пролинуло, про зиму, що настає, про холода, морози, хуртовини, про те, як сумно та сумно буде мені самому перебувати ту зиму... А тут і старість надходить... А там далі, далі,—там темно і туди вже не заглянеш!...

Проти мене у дворі недалеко від кухні сто-

яв колодязь з великим колесом. По один бік колодязя стояло корито, з його напували товар і коней, а по другий бік лежав привезений дуб. За колодязем були ворота на улицу.

В дворі було тихо. Довго б я сидів та думав свої невеселі думи, коли се стукнула хвіртка біля воріт і загавкали собаки.

Я підвів голову: у хвіртку увійшло щось чудне,—на перший погляд не можна було й розібрати чи воно чоловік, чи жінка. Було воно таке широке, що в-силу пролізло в хвіртку.

Через плече в тієї людини була перекинута ломака, мов коромисло, на обох кінцях тієї ломаки вісило по великій торбі. На спині теж були торби, в руці був ціпок.

У нас на Україні, колись давно, був такий звичай: на Великдень збиралась челядь, вибирала двох дорослих дівчат, а третю невелику, що становилась тим на плечі; убірали всіх дівчат плахтами, червоними та зеленими запасками та шовковими платками, всяким намистом, та стьожками; малій дівчині, що стояла вгорі, давали в руки по великому ціпку, й виходило воно, мов-би одна висока та здорова дівка; звалась вона „туреля“. Ходила челядь з тією „турелею“ по селу з музикою та веселими піснями.

Глянувши на те, що ввійшло в двір, я зразу згадав турелю, а воно підійшло до дуба біля колодязя, зкинуло свої торби з коромисла, положило їх на землю, само сіло на тій колоді. Тоді тільки я роздивився, що то була жінка.

З кухні вийшла молодиця Марина.

— Марино!—гукнув я—іди сюди, та скажи мені, що то воно таке?

Марина глянула туди і сказала:

— А! то зімова Оксана.

— Відкіля ж вона і що воно таке? знов спитав я.

— Хто її зна: я ще була зовсім малою, то й тоді вона була така. Ходить вона і літом і зимою отак як бачите; не боїться вона ні холоду, ні морозу; часто й ночує зимою на дворі; за те й літом ніколи не роздягається. Кажуть люди, що вона зовсім ще молододу дівчиною служила в одного батюшки. У батюшки був син, молодий ще панич; учився він десь. І з тим паничем покохалась Оксана. А за лихом далеко ходить нічого! Побачила Оксана, що швидко їй мати дитину... Стала дуже журиться та сумувати.

Раз прачки прали на ставку й витягли з води дитину. Видно було, що мати, вродивши її, віддала русалкам. Кинулись до Оксани. А тут ще й батюшка став жаліться, що Оксана вкрала у його дочки разків скільки доброго намиста та золоті серги. Батюшка з пересердя через такий клопіт прочитав, кажуть, над Оксаною якусь молитву.

Приїхав становий, до Оксани.

Призналась Оксана, що дівчину вродила во-

на і кинула в воду; а за намисто та серги—так і не призналась.

Взяли Оксану й повели до острогу. Місяців через скільки її випустили і пішла вона блукать та збирать всяку рвану одежу, всяки клапті, ганчірки, мотузки. Оце вам і все,—сказала Марина, більш я нічого не знаю.

Сумно та жалко мені стало і підійшов я до Оксани, щоб побалакати з нею. Сиділа вона на дубовій колоді і щось шукала в своїх торбах.

Надягнено на ній було штук п'ять або й більше всякої одежи, такої, що від неї висіло саме гноття; підперезана вона була верьовкою, кругом теліпалося причеплене шмаття та ганчірки.

На одній нозі був набутий старий повстанний чобіт, а на другій резинова калоша; голова була обв'язана ганчірками й всяким мотуззам. На виду вона була бліда та худа. Літ їй, мабуть, було з сорок. Видко було, що колись-то вона була хороша, чорнява, чорнобрива... Очей її гаразд не можна було роздивитися, вона їх все опускала додолу. А то блисне на тебе якимсь холодним поглядом, мов мертвим,—нічого в йому не можна було розібрати, якийсь мов сталевий він був, не приемний.

— Здорова, голубко!—мовив я, підійшовши до неї.

— Здоров,—промовила вона й усміхнулась якоюсь холодною, мертвою усмішкою.

— А скажи мені, як тебе звуть? спитав я.

— Мене?—знов усміхнулась вона:—мене звуть, Зімова Оксана. А в саду вже груш, мабуть, нема?—зараз після того спитала вона.

— Нема,—сказав я. Скажи мені, чого-ж тебе звуть Зімовою Оксаною?—

— Чого?—бо я люблю зіму. Зімою сніг та лід... А той собака мене не вкусить?—вона показала на мого Яничара, що лежав серед двора на теплом осінньому сонечку.

— А у вас нема чорного платочка?—спитала вона,—дайте мені чорний платочок.

— Нема,—сказав я і дав їй четвертака, на, купи собі чорний платочок.

Вона взяла, подивилася й сказала:—срібна грошина... Нате, не хочу, не треба, і простягла руку, щоб оддати мені гроші.

— Не хочу; скажуть, що я вкрала.—Вона віддала мені четвертак.

— Може ти хочеш їсти? спитав я.

— Ні, не хочу. А в садку вже груш нема?—знов спитала й почала щось шукать в своїх торбах.

— А може ти хочеш чаю? Я звелю дати тобі чаю.

— Чаю? хочу; він добрий; я люблю чай, він теплий.

Я звелів принести їй кухоль чаю, сахару й

булки. Вона все те взяла у руки, постановила на коліна й замислилась.

— Оксано! чом же ти не п'єш чаю? трохи згодом спитав я.

— Чаю? я люблю чай,—і стала пить. Випивши чай, вона сказала:

— Спасибі, я більше не хочу. А чай добрий, теплий.

— Оксано, голубочко! скажи мені,—почав я,—у тебе був чоловік? ти була замужем?

— Чоловік? то в Оришки був чоловік, та вмер, а вона пішла в черниці.

— Я не за Оришку питаю,—сказав я,—а я хочу знати, чи в тебе був чоловік? скажи мені, серце.

— У мене?—не було.

— А хіба ти ніколи нікого не кохала?

Вона з-під лоба кинула на мене вже не той мертвий, а якийсь блискучий, гострий погляд.

— А же-ж у тебе, Оксано, була колись дитина? сказав я тихо.

Вона знов окинула мене тим-же горячим поглядом, почервоніла, та аж кинулась.

— Тихо... мовчіть!.. не можна... не треба... й знов стала шпоратися в торбі.

— Оксано, скажи мені, голубочко, кого ти кохала? де твоя дитина?—

Вона покинула торбу, підвела голову й подивилася на мене якимсь ясним поглядом,—в йому було вже видно щось людське; голос її затремтів і вона сказала:

— А ви нікому не скажете? нікому, ні, ви добрий, ви не б'єте, не проганяєте мене.—Опустивши голову, вона замовкла.

— Оксано, розкажи мені, серце, я нікому не скажу.

Вона підняла голову і я побачив у неї на виду слюзи, вони блищали на сонці мов ясні перли.

— Еге!.. розкажуть... То було давно... давно,—почала вона. Я була зовсім ще молодою дівчиною; хороша я була, висока, чорнява, чорноброва, повна та червона на виду. Всі люди казали, що я була гарна. Була я сирота,—не було в мене ні батька, ні матері; сама я собі була на світі й служила у батюшки. Батюшка був удівець; мав тільки дочку-панночку, та сина-панича. Учився десь той панич в городі й приїздив до дому тільки на святки, на Різдво та на Великдень, і на літо. Хороший він був: високий, мов гнучкий ясен, кучері аж на плечі падали, а погляд ясний та веселий. А як заспіва було пісні, то у мене аж серденько мліє. Піду бувало я до криниці по воду і він там... Забалака до мене тихо та ласкаво, обніме мене рукою й подивиться в очі, й поцілує. А в мене серце бється, бється...

— Оксано!—сказав він мені раз:—як полягають наші спати, прийди до мене в садок під грушу, під оту високу, що там далеко, в кінці стежки.

Як полягали всі спати, я погасила каганець і сама не своя пішла під високу грушу... Довго ми там сиділи. Вже на краю неба червона смужечка зайнялась, як я пішла до хати... Кожної нічки я ходила під високу грушу, аж поки він не поїхав на своє учіння кудись у город... На Різдво не було, а я стала замічати, що зо мною щось не добре діється. Люди стали сміятися з мене й глузувати; і стало мені сумно та досадно. Й зблідло мое личенко, полиняли чорні брови, змарніла я вся, та схудла. А все таки я ждала його, на щось надіялась. Коли чую перед Великоднем: при-слав батькові листа, що не приїде. Чого-ж се так? То він умисне не хоче приїздити, щоб відцуратися від мене?... Йому про все байдуже!.. Він хоче, щоб люди подумали, що я так собі волоцюга якась... Цілу ніч я плакала, передсвітом вродила дитину... дочку... Ніхто того не бачив і не знав. Понесла я її до річки й кинула в воду русалкам. А днів чerez скільки приїхав становий і звелів узяти мене до острогу,—буцім-би то я у панночки вкрала добре намисто та золоті серги.

Щож! дитину свою я оддала русалкам, бо вона моя. Тільки моя, бо й батько її відцурався, нікому вона не потрібна! А намисто та серег, да-лебі, що і не брала. На що воно мені? нехай хто щасливіший прибірається!.. слюзи знов закапали в Оксани з очей.

— Сумно та страшно було в тому острозі! Я не-забаром захворіла, що діялось зо мною, я не знаю. Як трохи очуняла, мене випустили. Якийсь там суд вийшов, щоб випустити, та й лікарь казав, щоб пустили вже.

Як мене випустили,—се вже знов літо було... друге... я й думаю:—Піду ж я до річки, до своєї русалочки... Пішла до річки й сіла на березі..

Оксана знов опустила очі, похилила голову.

— Коли моя русалочка вийшла з води й каже мені:

— Мамо! іди по світу та збирай мені худобу, придане, а як назбираєш, тоді прийдеш до мене.

І жду я не діждуся того часу, коли мені можна буде піти до моєї русалочки. Вона, мабуть, журиться за мною... Оксана заплакала.

Я стояв... Голова в мене завернулася і ноги трусились. А вона знов підняла голову, та вже не дивлячись на мене, сказала:—А як звуть того со-баку? і показала рукою на мого Яничара. Я, ди-вуючись, глянув на неї. Коли се вона підвела по-гляд на мене й спитала знов:

— А в саду вже груш нема? І сама собі одка-зала:—Нема! Іх мороз поїв, як падали на стежку, на траву... Мороз поїв!.. Вона знов усміхалась тією страшною льодовою усмішкою і погляд знов став такий, як давніш...

Мені стало важко; я відійшов од неї, сів на ганку. А вона, посидівши ще трохи, встала, пона-

дівала свої торби на себе й на коромисло і ска-зала мені:

— Прощайте! я піду. Туди... Й пішла, стукнув-ши хвірткою, на улицу.

Я сидів на ганку; у мене боліла голова, а серце давила важким камнем якась туга.

Я встав і пішов проходиться по садку, щоб хоч трохи розважитись.

Під ногами шелестів пожовклий, сухий лист. Всі дерева й безлисті кущі стояли сиротливо, опу-стивши віття, мов журилися за минулим теплим літешком; тільки сосна, тая краса зіми, стояла гордо, випроставши стан, і кивала мохнатим вер-хівлям, перебірала гіллячками, мов-би, насміхаю-чись, промовляла: „не боюсь я ні ваших холодів, ні снігу, ні морозу; буду я й тоді така-ж зелена, горда й пишна та щаслива“.

Солові і всяка инша Божа пташка уже од-летіли у вирій; не літали розмальовані метелики; в траві не тріщали жваві коники; все було тихо й пусто. Тільки ворона на все вороняче горло кри-чала і крик її немов стогоном одкликався у моему хворому серці.

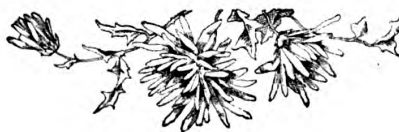
Я дійшов до річки. Старі верби спустили безлисте віття аж до самої води. Густий та дов-голистий рогіз ще зеленів; високий та тонкий очер-рет, схиливши китиці, коливався й тихо шелестів, мов-би ті головки щось говорили по-між собою. Широ-ке латаття, чистенько обмите, блищало на сонці. Але живого створіння й тут не було видно; й тут було сумно та пусто. По той бік річки широкою та довгою стьошкою простяглися жовті піски, а за ними вже йшов наш український степ і кінчався тільки там, де синє небо сходилося з землею.

Де-не-де на тім степу мріли, сумуючи, високі могили, згадуючі, як колись-то давно на тому вільному степу паслись табуни диких коней, як на тих конях, мов буря, проносились вільні за-порожці.

Я став на березі й думав: мені було жалко й соромно за людей, було жалко Оксану, немов було жалко й самого себе... Довго я, мабуть, сто-яв-би тут, як би холодний вітерець з річки не ди-хнув на мене, я мов-би прокинувся від тяжкого сну, хоч все не переставала давити серце якась нудьга; на душі було важко й хмурно,—я повернув-ся і пішов до дому. А передо мною все, мов-би жива, стояла „Зімова Оксана“ з тим мертвим по-глядом та льодовою усмішкою.

Сергій Мартос.

Полтава.

Ранком.

Мла розвіялась, ростанула, зорі зблідли, місяць згас,
Десь хмарина з неба глянула і в блакиті щезла враз.
Соловейко, день вітаючи, тьохнув голосно в гаю,
Наче перли розсипаючи пісню раннюю свою.
Тихо-тихо... Над долиною сизий стелеться туман,—
Вкрив, повив немов тканиною і садки й двори селян.
Небосхід вогнем займається, промінь барвами тремтить
В сльві золота пишається все, що хоче й може жити.
Тільки сутіні за скелями поховались мов живі...
Промінь бризнув над оселями, ген розсипавсь по траві.
Ліс стоїть в вінку яскравому. Звідусіль дзвенить хвала
Сонцю ясному, ласкавому, богу сльва і тепла.

Пилип Капельгородський.

Кудю йти?

(Уривок із щоденника молодої людини).

... „Хоч я і не який-небудь Геракл, не ватаг російського спаса Ілля Муромець, однак і перед мене в'ються тоненькою гадиною заповідні стежки. І от мушу думати, пильно міркувати, якоюсь саме стежкою піти щоб вийти в люде, прийти до людей... Навколо безладдя панує, якийсь наркотичний псіхоз опанував всіма. Скрізь бачу я не людей, а якісь чудні істоти... і духу, духу живої, чулої людини там не бачу, не чую. Де не поткнусь, усюди якийсь сум, мов би зімова хуртовина знялась на душі у кожного. Ніде ні поради а ні привіту. Всяк про себе лишень дбає та вовкдм дивиться на иншого. Ніби—запрись в свою конуру,— понуру, остогидлу хатину, та й сиди і... чекай. Чекай... Чого?! Може чуда з неба. Але його тепера не бува? і хоч скільки жди—не дочекаєшся. Це марво; Золотії мрії, думки, так і зостануться думками тільки, не більш. Але що ж робить? Що робить тоді мені, сучасній людині? я-ж кість від кости тисячів инших, що видіють тепера в цьому дивному віці. Так не можна! Не можна стояти подаль від хвилі життя. Море життяве пливе, хвилює що раз, а доки ж я стоятиму подаль, коли надумаюся таки щось робити? Час не ждатиме: він біжить невинною ходою і його ніяка сила не спинить. І не вернеться він... не вернеться так само, як і мої безтурботні дитячі літа!

Дитячі літа! минули без воріття. Багато згадок по собі полишили. Вони для мене дорогі, коханий мій читачу, мій порадинику щирій. З тобою хоч душу одведу, молодю ще душу, але вже

зморену ваготою життя. Не жени від себе мене! Порадь! Вгамуй боляче серце і душу. Що в світі маю діяти? де голову буйну свою прихилию? Широкий він, той світ, просторий він і гарний здається, та веселий... Прекрасний світ, та не всім. Мене він наструє на сумний стрій: наче безодня перед мене розверзається і там внизу нічого я не бачу А жити хочу, хочу... Бо хочу, з самого серця бажаю щось добре людям зробити, і не знаю. Не знаю!... А! що там:—скажете,—молода людина ще не вгамувалась!—Правда ваша, мої щирі приятелі, друзі мої одверті; то порадьте, вгамуйте ж ви тоді мою кров бурхливу.

Дайте спокій душі. Дайте щастя на землі. Бо вмерти я не хочу, а тільки жити, щоб щось робити щось міркувати. Тоді люде не скажуть, що живе, як бадилля. Нікому не потрібне, ні нащо нездатне. Коли знайду певну стежку якусь, то вже знатиму, що робити. Більш не буду докучати, здається, вже я буду щасливий. Буду, щасливий!.. Що значить „бути щасливим“? Це якось чудно слухати мені, такому виразному характерові, представникові сучасної нашої інтелігенції, такої незагартованої духом, такої нетривкої. Слова ці мої це дзгармонія мого духу, що поривається кудись далеко. Вони йдуть зо дна душі,—ці щирі слова юнака, що стоїть на роздоріжжі“...

Такі щирі, такі палкі слова прочитав я випадком в щоденнику свого товариша і вони вразили мене, вразили дуже... Я стурбувався душею...

Петро Драганець.

Сторінка з спогадів *)

Пам'яті М. П. Старицького. † 14/IV. 04 р.

Чотири роки минуло з того часу, як умер у Києві Михайло Петрович Старицький... Багато подій всяких довелося нам побачити протягом цих років, багато в де-чому змінилися наші погляди, де-які зміни помічаємо ми в житті України і в розумітньому українському рухові, але одна, на зверхній погляд така малесенька, подія, що трапилася після похорону Михайла Петровича, як найкраще одбила і, на жаль, до сього часу одбиває в собі многострадальну долю нашого народу сливе зо всіх боків його життя, з боку політичного, національного, громадського... З цієї маленької події, в зв'язку з загальними споминами про похорон Старицького, я й хочу познайомити товаришів (**).

*) Уривок з Матеріалів до історії національного руху по середніх школах рос. України.

**) Спогади сі читано 14 Квітня сього року в Товаристві студентів українців у Д.

бокими карбами одбиваються на нашій істоті і при першій-ліпшій напруженні думки, зверненої в минуле, встають перед нашою уявою, встають,—як живі, і хочуть жити, дають нам змогу знов і знов пережити кілька приємних чи гірких хвилин... Але не спинятимусь довго на цьому,—охочі нехай прочитають „Спогади минулого“ д—ра Юркевича.

Був гарний весняний день. Блискуче сонце заливало промінням двір нашої семінарії, грало на молоденькій, зелененькій траві і дратувало бідних богословів своєю ласкавістю...

Ми в п'ятій класі тоді були:—я, Ю. Т—ч, Л. П—кий, Мішок Г—гий, Г. П—ий, Сашка П—ль, відомий у нас під назвою „смазчика“, так званий „Бакалея“; де-які з нас одержували в складчину „Київські Отклики“ („незаконно“, розуміється!), з газетної звістки на переміні довідалися про смерть Михайла Старицького. Ця глуха звістка сумно вразила нас... Спершу, правда, не глибоко, але як почала ця звістка проходити глибше в наші голови, як почали ми розмірковувати уважніше над тим, кого стратило українство, з погляду національно-культурного, в особі померлого, то сумні враження збільшувалися і росли, росли, в міру зрозуміння... „Ти чув?—Старицький помер!“—переказували ми один одному сумну звістку з гірким виразом в обличчю... Коли перше гнітюче враження пройшло, стали ми міркувати проміж себе, чим би ми виявили своє спочуття родині М. Старицького, з приводу його смерті, чим би ми звеличали пам'ять небіжчика, проводячи його в далеку дорогу до райських країн, идѣже нѣсть ни болѣзнь, ни печаль, ни воздыханія...—Чим? розуміється, положенням вінка на домовину. Порішивши це, гуртом вдарилися ми до молоді інших класів, призволяючи, щоб і вони прилучилися своїми вкладками хоч до посмертного шанування визначного борця за долю України. Національно свідоме юнацтво з низчих класів жваво взялося до збирання грошей і від години 12-ої до 7-ої ми мали в своїх руках потрібні для вінка гроші... Вінок зомовлено... Замовлено з „преступнішим“, (як потім виявилось), написом: „М. П. Старицькому від київських семінаристів“. 16 квітня, під час пахиди в Благовіщенській церкві, було положено на домовину і наш скромний вінок. Наше почуття було задоволене,—добре, щире почуття безмірної поваги до письменника-громадянина, була задоволена потреба, навіяна молодечим ентузіазмом, потреба віддати чим можливо послідній довг авторові віршів „До молоді“, що були написані з такою щирістю, з таким ентузіазмом і так зворушили нас. Положивши вінок, з спокійним сумлінням, але не спокійним збентеженим почуттям, слухали ми сумну одправу, слухали батюшчину промову про покійника, яко доброго християнина, яко чоловіка, що любив братів-бездольців, що кохав щиро свій рідний край... Слухали, а в голові все одна думка стояла, що вже нема його,

нема, що не встане він, не обізветься до нас своїм словом-стихотвором, не запалить уже більше благотворним огнем протесту і любові наші серця, не побачимо вже ми його на Тарасовій роковій пахиді, як звикли бачити що року в Сохвівському соборі... Почив, на вік опочив і осиротив невеличку українську сім'ю... Думка думку пошибала, „послѣднее цѣлованіе“ одспівало юнацтво, сумна процесія рушила по М. Благовіщенській улиці до Байкового кладовища, „къ мѣсту вѣчнаго упокоенія“, на той самий цвинтар, де ми два роки перед тим зложили останки другого старого діяча українства, О. Я. Кониського. Труну несла молодь увесь час на руках, увесь час співав великий семінарсько-студенський хор „Святой Боже“... Ось IV гімназія, ось полотно залізничі, двадцять ступнів—і Байкова гора... Ще пів години минуло—і яма на віки поглинула чужого по крові, але рідного нам по духові чоловіка... Побродивши з пониклим чолом по кладовищі, навідавшись до могили О. Кониського, (на могилі невеличкий дерев'янений хрестик з написом. „А. Я. Кониській“), вернулися ми до дому, в осоружау Семінарію, де калічили нашу душу, де гнітили нам думки, де примушували нас позбуватися дитячої щирості.

Пройшло кілька часу. Сумна подія почала трохи зтиратися під вражіннями інших з'явищ і фактів... Здавалося теж, що Мих. Петрович може вже тихо спочивати в домовині, він вже не потурбує ніяке начальство, але це так тільки здавалось... Звістка про те, що семінаристи поклали вінок і співали на похороні, була, за київськими часописами, передрукована петербурзькими сіпками з відповідними поясненнями—і наш ректор о. К. Я. („малоросъ изъ Полтавщины“) завзявся чи з примусу, чи добровільно, піймати „злочинців“, що шанували пам'ять українського письменника вінком та співом... „Миѣ сдѣлалось извѣстно“,—казав о. К. семінаристам по вечірній молитві,—„что семінаристы пѣли на похоровахъ Старицкаго и даже кто-то осмѣлился возложить вѣнокъ с преступной надписью „М. П. Старицькому від київськихъ семінаристів“. Подобное не можетъ быть терпимо и я разслѣдую это дѣло. Виновные будутъ строго наказаны“ і т. інші неподобні, але прикрі, болючі речі говорив наш отець духовний, добалакавшись аж до дорікання за „демонстративное пѣніе“—„Святой Боже!“...

Почалося розслідування... Як і можна було сподіватися, з розслідування нічого не вийшло, „преступники“—викриті не були і образивши хай вже раз бездихання тіло зненавидженого „українофіла“, семінарське слідство замовкло.

Малий це факт, непомітний, але в йому відбивається значна частина сумного життя України. Перед нами проходить школа, з її ворожим, гнітючим для українства напрямком, перед нами в сьому з'явищі встає вся наша національна неволя,

неможливість для нас навіть в самій малій мірі виявляти свої переконання.

Нехай же благородна постать Михайла Петровича, українського борця на літературному полі, буде нам світочем в нашій сумній житті; нехай згадка про його допомагає нам вибратися з того болота, що нас засмоктує і що одиниць загартовує, а десяткам калічить душі.

1908. IV. 6.

В. К.

Українське слово й мистецтво.

◆◆ Нове українське видавництво. В Києві заснувалось ще одно нове українське видавництво „Вільна Думка“; воно має на меті видавати українські твори, переважно оповідання для народу, для розбудження його самосвідомости. На першу чергу до друку піде оповідання Ол. Островського „Хведоркова груша“, що було надруковане у „Рідному Краї“ в 1907-му році.

◆◆ Испит на кону учнів школи М. Лисенка. 11 сього Травня в помешканні музично-драматичної школи М. Лисенка відбудеться испит учнів 2-го курсу української драми, класу М. Старицької. Поставлено буде уривки з таких пьес: з комедії О. Пчілки „Світова річ“, з драми О. Стороженька „Гаркуша“, з драми М. Старицького „Циганка Аза“, з його-ж комедії „За двома зайцями“ і з комедії Л. Яновської „Лісова квітка“. Участь беруть д-ки: Сидоренко, Штанге; д-її: Сагайдачний, Сельський і учні меншого курсу.

◆◆ Українські картини. На виставі в кийському музею творів трьох художників: Галіського, Котарбинського й Рашевського було скільки картин змісту українського. Галіський виставив два українські краєвиди,—соняшники біля хати і будинки, затоплені Дніпровою повіддю, („Кіевская Венеція“), опріч того більшу картину—„В ночное“ (скільки хлопців і дівчина ведуть коней на ночліг, всі—верхи). І. Рашевський виставив портрет Ів. Мазепи з відомого зразка, надавши йому вигляд картини: Мазепа сидить пишучи за столом, при сучасній йому обстанові. Опріч того Рашевський виставив картину, що робить велике вражіння; темою взято давній тяжкий звичай водити жінку за подружню зраду, голою по селу. Гурток селян,—в убранні північної чернігівщини. Написано дуже добре.

Бібліографія.

Українська муза. Поетична антологія, під редакцією Олекси Коваленка. Київ, 1908 р. Ціна 25 коп.

Давно й широко рекламоване видання вийшло першим випуском. Має воно вийти в 12-ти випусках, появляючись щомісяця. Отже має се бути щось віби періодичне,—так на його об'явлено й підписку,—однаке се й не журнал, а просто збірник, розби-

тий на частки, з окромих, знічим не зв'язаних творів наших авторів, від Котляревського до останнього часу. Се-б то, коли вийде збірник увесь, всі 12 випусків, то зложиться з усього книжка на зразок тих збірників, що виходили останніми роками.

Повиходило вже їх чимало,—отих „антологій“, та „декламаторів“: Вік, Розвага, Досвітні огні, Акорди й інші. Перша проба, Вік, показала, що се діло певне, книжки розходяться добре, ущербу видавцям не дають, навпаки—добрий прибуток. І публіка розібрала, що й для неї так вигідніше: замість того, щоб купувати особних поетів,—хоть би й найкращих,—вигідніше дати якогось карбованця і мати в жмені всіх тих Руданських, Старицьких, Лесь і Олесів, тутешніх і галицьких. Звісно, як би се було не серед нашої української публіки, то ті збірники-антології не шкодили-б розповсюдженню й окромих виданнів творів наших авторів, а служили-б лише для ознайомлення з іменами та зразками творів видатних авторів; але се діється у нас, посеред нашої публіки, що з більшою охотою кине на що попало карбованця, а лише після всього розщедриться дати його на українську літературу.

Отже видавці збірників-„антологій“ брали матеріал повною жменею з творів мертвих і живих авторів, щоб тільки видавництву подобалось; видавці досягали успіху,—не хворівши, не болівши, себ то не маючи великого редакторського труду,—бо то-ж були праці вже друковані, авторів не починаючи, а певних, відомих, або навіть славутих,—щож там виправлять, над чим „сушити собі голову“? Набрав, „від Котляревського й до наших днів“—і годі! Запротестує котрий автор, або проситиме не брати в збірник хоч де-яких крастих віршів,—дарма! на його слова можна не звертати ніякісінької уваги, бо, як на те, закон зробив уславлену мачуху цензуру рідною матінкою для видавців „хрестоматій“: при найменших авторських „претензіях“, видавець „хрестоматійного“ видання відповідає: „ось вам стаття цензурного закону, що дає право хрестоматійникові переддрукувати „печатний лист“, 16 сторінок, „з якого завгодно особного автора“. І край! Бери, авторе, один примірник „антології“, чи „декламатора“, (коли ласка видавця буде презентувати його тобі),—і „заспокойся“!

На такому праві була змога пограбувати для збірників „усіх кращих письменників“ українських. „Закон“—і годі! Могуче слово, звісно...

Отже до сеї пори й було так, що ні один автор не заявляв прилюдно, в печаті, своєї „претензії“ на которогось хрестоматійника; бо одно те, що, мовляв, „бог з ними“, а друге, таки справді, „закон такий є“, „стаття цензурних установ“! Що ти тут зробиш? Се вже всевишня сила...

Але в той час, як мовчали й мовчать автори, прийшло до того, що стали сперечатися видавці. Бо один видав, а другий перевдавав,—тим-же спо-

собом, на тім же праві; а третій ще взяв меду з тих же квіток, та „своє“ видання пустив, неначе б то вже й з „підриркою“ для попередніх.

Отут мабуть і причина суперечки та протесту.

Такий протест виник з руки одного з видавців поетичного збірника „Вік“, д. С. Єфремова, проти видавця „Української Музи“, О. Коваленка. Муза, мовляв, забрала те, що й ми, навіть наші біографійки, що ми додали до виданих нами творів письменників. Видавець „Віку“ погрожує „Музі“ карачим законом, бо виходить, що той закон який там краще оберігає й на далі права видавців, іменно перших видавців хрестоматій, ніж права авторів. Як воно там саме в законі є, бог його знає, а тільки кругом нової „антології“, „Української Музи“—виникає якась-то судово хмара.

Правду кажучи, нам здається не справедливим той закон, що дає більші права першому видавцеві збірника-хрестоматії. Через що має бути тут якась монополія (одноправ'я)? Коли вже дається право брати для хрестоматії всякі твори першому-ліпшому видавцеві, то нехай би вже могли брати всі-кожкий, хто хоче. Але С. Єфремов дорікає О. Коваленкові, що він взяв для „Музи“ уривки творів з *тими поправками*, що зробили видавці „Віку“, і де-які біографії авторів мало не слово в слово списав з „Віку“ (*незазначивши того*). Се річ инша.

Не маю однак ніякої охоти розбиратися в кривді, чи в правді обох видавців, бо для наших читачів може зовсім не цікаво булоб читати оті порівняння тексту, уривки, цифри... Та й противно воно бачитися в тих суперечках та перекорах. Краще, як би їх не було зовсім, як би вони не розпросторювалися цілими стовпцями—на нудоту своїм читачам, та „на втіху ворогам“!...

Отже, зазначили ми зовсім не кривду, чи правду одного видавця перед другим, а лише загальне становище всіх видавців хрестоматій та збірок перед авторами; тепер перейдемо, без порівняння тексту першого випуску Української Музи з иншими подібними антологіями, „Віками“, „Розвагами“, „Огнями“ то-що,—до змісту нового видання взагалі.

Перший випуск „Української Музи“ містить в собі зразки творів, взяті з найстаріших письменників: з Котляревського взято, звичайно, скільки шматків з Енеїди (самий початок, та ще 4 уривки); з Гулака-Артемовського взято Твердовського, Пана та Собаку, Солопія та Хіврю й скільки дрібних віршів; з Л. Боровиковського—скільки басенок; з Є. Гребінки теж скільки байок: Рибалку, Човен і инші; так само взято зразки віршів давніших письменників галицьких,—М. Пашкевича, М. Устияновича, Я. Головацького, А. Могильницького. На останку скільки віршів М. Костомарова (На добраніч, Переспів з Байрона, Голубка й инші, а на самім кінці з 5 віршів А. Метлинського. Всього

30 листків або 60 стор. у два стовпці. Є коротесенькі біографійки авторів і невеличкі їх портрети, в тексті. Малюнок—один (Бурячка): дівчина перед крайовидом в стилі „moderne“ (на новітній зразок).

В цілому—нічого собі; ні краще, ні гірше, ніж в инших виданнях сього роду, що вийшло раніш. Отже говорити про „Музу“ ширше—не приходитьсь, Може, де що в Музі є инше ніж у других, або подано по иншому, але розбиратися в тих подробицях не будемо. Хотілось лише дати загальну відомість про давно об'явлене видання.

Папір в У. Музі не дуже-то добрий і взагалі видання з боку зверхнього—не показне; але за те ціна, 25 коп. за випуск, не висока. Маючи виходити в 12 випусках, „Українська Муза“ має бути збірником в-роздріб. Чи вигідніше-ж купити од-разу більший збірник, за скільки рублів, чи виплатити навіть більше, але частками,—се кожний зважить собі сам, по своєму звичаю і по своїх обставинах.

О. Пчілка.

ДОПИСИ.

Полтава. В страсну суботу казенні шкальні в Полтаві уторгували без малого 7,000 карбованців менш, ніж у страсну суботу торік. Це тільки через те, що несподівано шкальні було зачине-но на 2 години раніш, ніж у 1907 році. Здавалося б, можна радіти: дві години зберегли коло 7,000 карбованців у кишенях Полтавського люду! Що, як би шкальні були зачинені частіш, або як би й назавжди? Здавалося-б, можна он як забагатіти... та тільки думкою. Треба пам'ятати, що де є попит, там буде й задоволення. Бо в цю ж таки страсну суботу—ятки з зельтерською водою і инші подібні інституції любісінько торгували горілкою аж до самої півночі і витягли з тих кишень, що свізналися до шкальні, як не 7000 карб., то більше, бо за те, що в шкальні коштує карбованця, треба було платити півтора. Ністотно так, як у де-яких банях!

З—й.

С. Надержинівка (на Катеринославщині). Не знаю, чи є у нас у Катеринославщині таке село, де б становище селян було гірше наших надержинівців! З предків крепаки, наші селяне оточені кругом поміщиками і сидять на не величких шматочках неудобної землі. До сього часу селяне брали хоть за досить тяжкі одробітки землю у поміщиків, а тепер і те минулося,—поміщицьку землю розкупувають багатирі, а селяне не спроможуться купити собі земельки хоть і через банк, бо „верхів“ нічим заплатити. Іздили не раз до земського, у землеустроїтельну Коммісію, до председателя селянського банку і скріз, слухаючи їх, тільки

здвигають плечима; вони просять усіх начальників наложити на їх хоч які великі оплати, аби тільки була їм земля, бо з сієї весни починається „безробіття“. Сусідній поміщик, граф Сумароков-Ельстон хотів і має 8 тисяч десятин, але почав розплату робити за якісь старі гріхи: не наймає селянам землі дешевше як по 22 карб. за десятину на літо, а під попас по 10 карб. і застави бере по 10 карб. Правда, що може сам граф сього і не зна, може се управитель його німець, усе так встановив, але хто-б то не встановив, а від сього селянам лихо. Старі селяне то починають уже жалувати навіть за кріпацтвом; тоді, кажуть, хоч не сиділи без роботи й без шматка хліба, коровчину було де попастись, а тепер... А тут ще почалося закріпощення наділів. Павуки, та глитаї почали скуповувати наділи, скот забирають за безцінь, підстарків беруть до себе в робітники Щожь про просвіту в нашому селі, то нічого й говорити. Ні читання, ні газет, ні книжок, нема нічого. Наші просвітителі (в сьому разі не учителі школи, а инша інтелігенція) тільки готові собі користь мати з незрячого свого брата.

Сусіда.

Тобольськ. (13 смертних кар). В початку сього року в тобольській каторжній тюрмі № 1-й скоїлась страшна подія. Де-які каторжане не схотіли йти на роботу. Їх хотіли примусити, і надзирателі з зброєю в руках увійшли в камеру, де були каторжане. Почалась бійка; одного надзирателя убито а одного легко поранено; з каторжан було вбито двох і одного поранено на смерть. Військовий суд засудив тринадцять каторжан до смертної кари. Суд просив 5—м зменшити кару. Степовий генерал-губернатор затвердив присуд усім тринадцяти. Присуд був виконаний у ночі з 9-го на 10-те квітня в дворі тюрми № 1-й. Засуджені тримались увесь час спокійно. Для останнього „напутствія“ було запрохано попа, ксьондза, людеранського пастора й рабина, але більшість засуджених від напутствія відреклись. Шибениця була одна, і виконання кари тяглося з 2-ої до 6-ої години ранку.

Усі скарані—уголовні каторжане, за вклученням одного; про сього невідомо, за що саме він був засланий.

М. Н.

Слобідка (Полтавщина, Миргородський повіт). Скрутно живеться людям у нашій глухій слободі. Слобожане після знищення кріпацтва опинились у старшеним убожестві. Були навіть такі, що пішли в старці. Минуло стільки літ, а становище наших селян не покращало. Злидні так само заїдають, як і раніш. Особливо скрутноту стало оце останніми роками. Землі мало, хліба нема, дорожнеча страшна стала на все... І от, заворушилися де-котрі з слобожан.—„Хіба ж по-вік си-

дити на одних землях? Невже нідє нема кращого?“—Заворушилися і стали балакати про вихід „на поселення“ в Сибір. Ще торік ходили туди троє ходаків роздивлялись тамошнє життя, і після того одна сім'я таки пішла „на поселення“. А оце сісю весною, як тільки сніг трохи війшов, знов подалось вже п'ять ходаків у Тургайську округу, а їхні сем'ї збувають все, що мають, (де-які вже й збули), і оце після Великодня, (хотіли тільки Великодні святки перебути дома), рушають на нове, краще життя. Гірко дивитись: ходять вони сумні, шкрудують за рідною Слободою, де мало не увесь рік звикли... Гірко бачити, що видають Україну її рідні дти,—та щож робить! Щастя треба шукати; само не прийде.. Тільки й скажеш людям: „помагай вам Боже“!.

Грицько Лець.

НОВИНИ.

◆◆ Нова путь між Лондоном та Індією.

До сього часу індійський та австралійський крам перевозили у Англію через море. Англійський уряд у Індії має намір вибудувати залізницю між Гератом у Афганістані і Мерветом у російським Туркестані в середній Азії. Таким чином, стане можливим проїхати з Лондону у Індію та Індю-Китай—залізницею. Путь буде йти так: Лондон, Дувр, Кале, Берлін, Варшава, Київ, Баку, парохомом до Красноводська, далі залізницею через Мерв, Герат, Кандатар, Делі, Калькута.

Ця путь буде значно коротша і на проїзд її треба буде значно менше часу, ніж тепер. Переправляння краму сушею змінить теж становище тих країх, через які йтиме велика сила краму.

◆◆ **Вгадування погоди.** У Німеччині вгадуванням погоди на користь сільським господарям—орудує особлива встанова що працює з 1906 року постійно.

Ця інституція одержує телеграми мало не з усіх міст держави про стан погоди. По всіх тих відомостях складають такі карти, що в їх зазначається, яка була і може бути погода в різних містах держави. Ці карти за невелику плату висилаються тим, хто має в них потребу, себ-то сільським господарям, часописам і волосним правлінням. У Франції існує подібна-ж організація. Вона вивішує ці карти у видних містах, для того, щоб хлібороби знали, яка може бути погода у їх місці і примінялися до того в своїй праці. Коли то у нас буде така встанова!

◆◆ **Новий папір.** Папір, як звісно, робиться з старого шмаття та дерева. Останніми часами в Америці вигадали робити папір з торфу. У дві години з нього роблять чудовий папір для упаковки. Цей папір краще від иншого тим, що зовсім не

пропускає води і вживається для обгортання всяких матеріял. Крім того він знищує міль і інші шкодливі створіння, що псують крам. З цього паперу роблять картонні коробки, — їх багато купують крамарі, що торгують хутром, та всяким иншим крамом. Цей папір вишневого цвіту; химики тепер заклопотані тим, щоб знайти спосіб зробити його білим.

У нас на Україні чимало є по болотах торфу; тому можна-б було і в нас робити такий папір. Але на жаль американська фабрика держить в секреті спосіб вироблення цього паперу.

Книжки надіслані до редакції.

„Досвітні огні“. Збірка поезії й прози до читання й декламації. Упорядкував *Б. Грінченко*. Видання друге доповнене. Видання Є. Череповського. Київ. 1908 р. Ціна 1 карб. 25 коп.

„Світло“. Ілюстрований літературний збірник для дітей. Зредактував і уложив *Гр. Шерстюк*. Видавництво „Український Учитель“. Київ. 1908 р. Ціна 35 коп. на кращому папері 60 коп.

А. Кримський. Пальмове гілля. Частина друга. Видавництво „Вік“ Москва, 1908 р. Ціна 40 коп.

М. Шаповал. Сні віри. Поезії. Збірник І-ший. У Харкові. 1908 року. Ціна 75 коп.

Сем'я у звірів, птиць, комах, риб та гадів. З *В. Лункевича* переклав *П. Є.* Видання товариства „Просвіта“ у Києві. № 15. Ціна 10 коп.

Морські огні. Про маяки та про життя на їх. За *В. Масалдзі* переказав *Гр. Сьогобочній*. Видання товариства „Просвіта“ у Києві. № 16. Ціна 5 коп.

П. Ротарь. Сопілочка. Збірка поезій. Київ. 1908 р. Ціна 8 коп.

М. Н. Богданов. Як іде життя в світі. Переклав *Юр. Сірий*. Київ, 1908 р. Ціна 6 коп.

М. Загірня Який був лад в Афинській державі. Видавництво „Український Учитель“ Київ, 1908 р. № 11. Ціна 10 коп.

Б. Грінченко. Про пустині. Видання „Просвіти“. Київ, 1908 р. Ціна 8 коп.

А. Кримський. Украинская грамматика. Том II, випуск 2 і 6-й. Ціна 65 коп.

М. Порш. Про автономію України. Видавництво „Знаття—то сила“. Київ. 1908 р. Ціна 15 коп.

Терновий вінок. Літературно-артистичний альманах під редакцією *Ол. Коваленка*. Київ. 1908 р. Ціна 1 карб. 25 коп.

Редакторка-видавниця *О. Косач (Олена Пчілка)*.

О П О В І С Т К И.

Оповідання О Пчілки.

Випуск 1-ий.

(„Забавний вечір“, „Чад“, Маскарад“).

Ціна 20 коп. Продається в усіх українських книгарнях.

Видавництво „Український Учитель“.

Нова книжка для дітей

„С В І Т Л О“

ілюстрований літературний збірник для дітей

Зредактував і уложив *Гр. Шерстюк*.

Ціна 35 к. на кращому папері 60 к.

Продається в усіх кращих книгарнях на Україні.

ВИДАВНИЦТВО

„УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ“

Вийшла нова книжка, № 11.

М. Загірня.

Який був лад в Афинській державі.

Ціна 10 коп.

Продається в усіх кращих книгарнях на Україні.

В И Й Ш Л А Н О В А К Н И Ж К А

М. Н. Богданов.

Як іде життя в світі.

Переклав *Юр. Сірий.*

Ціна 6 коп.

Склад видання в книгарні *Л. Н. Вістника*,
Прорізна, 20.

Вийшов з друку перший випуск поетичної
антології

УКРАЇНСЬКА МУЗА

Ціна кожного окремого № 25 к., а по передплаті 2 рублі за всі 12 випусків, з пересилкою 2 р. 50 к. На виплат: 1 р. за раз, 1 руб. через місяць і 50 коп. 1-го липня.

Адреса: Київ, Іванівська уліця, 75; *Олексі Коваленкові*, або „Українська Книгарня“, Безаківська, 8.

Редактор-видавець *О. Коваленко*.

20 книжок за 2 карб.

Як довго запас вистарчить, продаю за пів-дармо 20 різnorodних дуже цікавих і поучаючих книжок за 2 карбованці. Користайте з сеї нагоди. Гроші треба висилати вперед.

Микола Грабчук.

Чернівці (Буковина) Австрія, ул. Панська 16.

Приймається передплата на рік 1908 на українську політичну, економічну і літературну газету

РАДА,

яка виходить в Київі щодня, окрім понеділків і днів після свят, Напрямок газети не партійний демократично-поступовий.

РОКОВІ ПЕРЕДИПЛАТНИКИ ОДЕРЖАТЬ БЕЗПЛАТНО:
Т. Шевченка „КОБЗАРЬ“

останнього нового повного видання під редакцією В. Доманицького
Ціна РАДІ з приставкою і пересилкою в Росію.

на рік.	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.35	65

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 коп. на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Адреса редакції і головної контори: у Київі, Велика-Підвальна вул. Д. 6, біля Золотих Воріт. Телефон 1458.

Редактор М. Павловський. Видавець Є. Чикаленко

Приймається підписка на 1908 рік на щотижневу газету

„СЛОВО“

„СЛОВО“ призначено для українських городських і сільських робітників. Через це „СЛОВО“ особливо увагу звертатиме на прояви *робітничого руху* на всім світі і особливо на Україні.

Обстоюючи справедливі національні домагання українського народу, „СЛОВО“ не меншу увагу звертатиме на потреби і прояви *національного життя* українського народу Галицької, Угорської і особливо Російської України.

Редакція і співробітники зостаються тіж самі Підписна ціна з пересилкою і доставкою: в Росії на 1 рік—3 рублі, на 1 місяць—30 к., одне число 5 к. за границю на 1 рік—5 р.: на 1 місяць—50 к., Адрес редакції і контори: Київ Большая Владимирская № 76.

Підписка приймається і в книгарні „Україні“ Безаків. 8

Редактор С. Петлюра.

Видавниця О. Корольова.

Київ, електрична друкарня Ю. Н. Милевського і

Приймається передплата на 1908 р. на „Літературно-Науковий Вістник“

одинадцятий рік видання.

український місячник літератури, науки і громадського життя Виходить в двох виданнях: київським і львівським в збільшених розмірах, книжками по 12—15 аркушів друку.

Редакція і головна контора: у Київі, Прорізна 20, кв. 3

Передплата на видання київське р. 1908:

на рік 8 руб.; для незаможних учнів, студентів, низших служачих, учителів і т. н. 7 карб.

3-й годъ изданія. открыта подп. на 1908 г. 3-й годъ изданія.

на профессиональный общественно-политический журналъ]

НАРОДНЫЙ УЧИТЕЛЬ

Журналь выходит 20 разъ въ году при участіи ИЗВѢСТНЫХЪ ДѢТЕЛЕЙ ПО НАРОДНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ.

Особое вниманіе обращено на отдѣлъ учительскихъ корреспонденцій—сообщенія съ жѣсть.

подписная цѣна БЕЗЪ ПРИЛОЖЕНІЙ

ДВА РУБЛЯ въ годъ съ пересылкой ДВА РУБЛЯ

Допускается РАЗСРОЧКА по полугодіямъ, т. е. по 1 руб.

Лица, желающія получить приложенія, уплачиваютъ 2 р. 50 коп. (разсрочка: 1 р. 50 к. при подпискѣ и 1 р. за 2-ое полугодіе).

Въ 1908 г. будутъ даны ТРИ ПРИЛОЖЕНІЯ
1 Календарь—Справочникъ—„Народный Учитель“ на 1908-09 учеб. г. записная книжка 256 стр. изъ нихъ 172 стр. текста.

2. Уставы учительскихъ организацій и просвѣтительныхъ обществъ.

3. Шесть портретовъ знаменитыхъ педагоговъ

Адресъ редакцій: шииневъ, редакція журнала „Народный Учитель“

ВИЙШЛА З ДРУКУ НОВА К

Антін Чехов.

ЖАР

(Ведмідь. Святий
су Весілля)

Продає по к
Іздіковських